Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları XII

Editörler

Bilge BAĞCI AYRANCI

Adnan Menderes Üniversitesi

Tugay AKBULUT

Çukurova Üniversitesi

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN
978-625-362-304-3

Kitap Adı
Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları XII

Editörler
Bilge BAĞCI AYRANCI
ORCID iD: 0000-0002-9889-2777
Tugay AKBULUT
ORCID iD: 0009-0002-7889-5687

Yayın Koordinatörü
Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı
Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No
47518

Baskı ve Cilt
Vadi Matbaacılık

Bisac Code
EDU000000

DOI
10.37609/akya.4416

Kütüphane Kimlik Kartı
Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları XII / ed. Bilge Bağcı Ayrancı, Tugay Akbulut.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
152 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253623043

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖN SÖZ

Akademisyen Yayınevi yöneticileri, yaklaşık 38 yıllık yayın tecrübesini, kendi tüzel kişiliklerine aktararak uzun zamandan beri, ticarî faaliyetlerini sürdürmektedir. Anılan süre içinde, başta sağlık ve sosyal bilimler, kültürel ve sanatsal konular dahil 4000'i aşkın kitabı yayımlamanın gururu içindedir. Uluslararası yayınevi olmanın alt yapısını tamamlayan Akademisyen, Türkçe ve yabancı dillerde yayın yapmanın yanında, küresel bir marka yaratmanın peşindedir.

Bilimsel ve düşünsel çalışmaların kalıcı belgeleri sayılan kitaplar, bilgi kayıt ortamı olarak yüzlerce yılın tanıklarıdır. Matbaanın icadıyla varoluşunu sağlam temellere oturtan kitabın geleceği, her ne kadar yeni buluşların yörüngesine taşınmış olsa da, daha uzun süre hayatımızda yer edineceği muhakkaktır.

Akademisyen Yayınevi, kendi adını taşıyan **"Bilimsel Araştırmalar Kitabı"** serisiyle Türkçe ve İngilizce olarak, uluslararası nitelik ve nicelikte, kitap yayımlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Her yıl Güz ve Bahar aylarında gerçekleşecek olan yayımlama süreci, tematik alt başlıklarla devam edecektir. Bu süreci destekleyen tüm hocalarımıza ve arka planda yer alan herkese teşekkür borçluyuz.

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 Analizi: Kamuya Açık Türkçe Video İçerikleri Üzerine Nitel Bir İçerik Analizi 1
Tuğba YAZICI ÇAKIROĞLU

Bölüm 2 Öğrenci İyi Oluşunu Şekillendiren Bağlamsal Faktörler: Sosyoekonomik Düzey ve Okul İklimi 15
Beril KÜÇÜK

Bölüm 3 Bir Hak Olarak Erişilebilirlik: Evrensel Tasarıma Dayalı Yaşam Alanları ve Kapsayıcılık 37
Nilay KAYHAN
Necla IŞIKDOĞAN UĞURLU

Bölüm 4 Türkçe Eğitimi Bilim Dallarında Hazırlanan Lisansüstü Araştırmaların Tarihî Seyri (1991-2025) 55
Tahir TAĞA

Bölüm 5 Doğaya Dönüş: Orman Okulları Yaklaşımı 77
Asude BAYRAM

Bölüm 6 Klasik Yazma Tekniği İle Yaratıcı Yazma Tekniğinin Karşılaştırmalı Analizi 97
Muhammet Fatih DOĞAN

Bölüm 7 İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Yaşama Tam ve Bağımsız Katılımları ile Kariyer Gelişimlerinin Desteklenmesi 107
Necla IŞIKDOĞAN UĞURLU
Nilay KAYHAN

Bölüm 8 Ekrandan Söze, Metinden Anlama: Ortaokul Türkçe Eğitiminde Çoklu Okuryazarlık ve Üretken Yapay Zekâ Çağında Dil Becerilerinin Yeniden İnşası 129
Kadriye SERİNDAĞ
Tugay AKBULUT

YAZARLAR

Öğr. Gör. Tugay AKBULUT
Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

Arş. Gör. Asude BAYRAM
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü

Öğr. Gör. Tuğba YAZICI ÇAKIROĞLU
Temel Eğitim, Gümüşhane Üniversitesi Gümüşhane Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Dr. Muhammet Fatih DOĞAN
Tekirdağ, Türkiye

Prof. Dr. Nilay KAYHAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü

Beril KÜÇÜK
Doktora Öğrencisi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadriye SERİNDAĞ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Doç. Dr. Tahir TAĞA
Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Doç. Dr. Necla IŞIKDOGAN UGURLU
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 1

OKUL ÖNCESİ EĞİTSEL ŞARKI VİDEOLARININ GELİŞİMSEL ANALİZİ: KAMUYA AÇIK TÜRKÇE VİDEO İÇERİKLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR İÇERİK ANALİZİ

Tuğba YAZICI ÇAKIROĞLU[1]

GİRİŞ

Okul öncesi dönem; dil, bilişsel, sosyal-duygusal, fiziksel ve öz bakım gelişiminin hızlı ilerlediği, öğrenmenin oyun, ritim, tekrar, hareket ve sosyal etkileşim yoluyla yapılandığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde şarkılar; sözcük dağarcığını geliştirme, kavram öğrenimini destekleme, ritmik farkındalık kazandırma, beden koordinasyonunu güçlendirme ve sosyal-duygusal deneyimleri yapılandırma bakımından güçlü pedagojik araçlardır. Dijitalleşmeyle birlikte bu şarkılar yalnızca sınıf içinde öğretmen eşliğinde söylenen etkinlikler olmaktan çıkmış; YouTube, YouTube Kids, Dailymotion ve benzeri platformlarda animasyonlu, karaoke biçimli, hareket yönergeli ya da kavram öğretimine odaklanan video içerikleri hâline gelmiştir.

Türkiye'de okul öncesi eğitim programı, 2024 güncellemesiyle beceri temelli ve bütüncül bir yapı içinde Türkçe, matematik, fen, sosyal, hareket ve sağlık, sanat ve müzik alanlarındaki becerileri merkeze almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Programda müzik alanı yalnızca "şarkı söyleme" ile sınırlı değildir; müziksel dinleme, müziksel söyleme, müziksel çalma, müziksel hareket ve müziksel yaratıcılık gibi farklı becerilerle ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle okul öncesi eğitsel şarkı videolarının niteliği yalnızca melodik ya da eğlendirici özellikleriyle değil, çocukların gelişim alanlarını ne ölçüde desteklediği, programla ne kadar uyumlu olduğu, hareket ve etkileşime ne kadar olanak sunduğu, pasif izlemeyi mi yoksa yetişkin aracılığıyla anlamlandırılmış öğrenmeyi mi teşvik ettiği gibi ölçütlerle değerlendirilmelidir.

Ekran medyasına ilişkin uluslararası literatür, okul öncesi çocukların dijital içerikten öğrenebildiğini; ancak öğrenmenin içeriğin niteliği, tekrar yapısı,

[1] Öğr. Gör. Temel Eğitim, Gümüşhane Üniversitesi Gümüşhane Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, tugba@gumushane.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7402-2072

DOI: 10.37609/akya.4416.c21140

KAYNAKÇA

American Academy of Pediatrics, Council on Communications and Media. (2016). Media and young minds. *Pediatrics, 138*(5), e20162591. https://doi.org/10.1542/peds.2016-2591 https://publications.aap.org/pediatrics/article/138/5/e20162591/60503/Media-and-Young-Minds

Barr, R. (2010). Transfer of learning between 2D and 3D sources during infancy: Informing theory and practice. *Developmental Review, 30*(2), 128-154. https://doi.org/10.1016/j.dr.2010.03.001 https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2885850/

Linebarger, D. L., & Walker, D. (2005). Infants' and toddlers' television viewing and language outcomes. *American Behavioral Scientist, 48*(5), 624-645. https://doi.org/10.1177/0002764204271505 https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764204271505

Mares, M.-L., & Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology, 34*(3), 140-151. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2013.01.001 https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397313000026

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı. https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_09/20104013_2024programokuloncesionayli.pdf

NAEYC & Fred Rogers Center. (2012). *Technology and interactive media as tools in early childhood programs serving children from birth through age 8*. Washington, DC: NAEYC. https://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/ps_technology_web2.pdf

Ponti, M. (2023). Screen time and preschool children: Promoting health and development in a digital world. *Pediatrics & Child Health, 28*(3), 184-192. https://doi.org/10.1093/pch/pxac125 https://academic.oup.com/pch/article-abstract/28/3/184/7163632

Strouse, G. A., O'Doherty, K., & Troseth, G. L. (2013). Effective co-viewing: Preschoolers' learning from video after a dialogic questioning intervention. *Developmental Psychology, 49*(12), 2368-2382. https://doi.org/10.1037/a0032463 https://red.library.usd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1022&context=se-fp

World Health Organization. (2019). *Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age*. Geneva: World Health Organization. https://iris.who.int/items/677e3562-1deb-48ec-bb1e-4bc8aad3ea09

İncelenen Video Kaynakları

Sevimli Dostlar. (2015). *Okul öncesi Sayılar Şarkısı | Sayıları öğreniyorum | Sevimli Dostlar | Çocuk Şarkıları 2015* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://youtu.be/J-6K1oTjq7I

Adisebaba/Sevimli Dostlar. (2015). *Renkler Şarkısı | Renkleri öğreniyorum | Çocuk Şarkıları 2015 | Sevimli Dostlar* [Video]. Dailymotion. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://www.dailymotion.com/video/x3anrff

Sevimli Dostlar. (2015). *Şekiller Şarkısı | Şekilleri öğreniyorum | Sevimli Dostlar | Çocuk Şarkıları 2015* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://youtu.be/uHwM2vMg32E

Sevimli Dostlar. (2015). *ABC Alfabe | Sevimli Dostlar* [Video]. Dailymotion. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://www.dailymotion.com/video/x3cy6bi

MiniYo. (t.y.). *Renkler Şarkısı | Okul Öncesi Şarkıları* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://youtu.be/wrqOealh-pU

Sevimli Dostlar/Adisebaba. (2014). *Fırçala Sen De* [Video]. Dailymotion. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://www.dailymotion.com/video/x1ka0nk

Hoppili Çocuk Şarkıları. (t.y.). *Trafik Kuralları Şarkısı | Kırmızı Dur Sarı Bekle Yeşil Geç* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://youtu.be/i__TvKGikxk

Sevimli Dostlar/Adisebaba. (2017). *Ali Babanın Çiftliği - Sevimli Dostlar çizgi film çocuk şarkıları* [Video]. YouTube. Erişim tarihi: 30.04.2026. https://youtu.be/UHe0XoBhqdY

Bölüm 2

ÖĞRENCİ İYİ OLUŞUNU ŞEKİLLENDİREN BAĞLAMSAL FAKTÖRLER: SOSYOEKONOMİK DÜZEY VE OKUL İKLİMİ

Beril KÜÇÜK[1]

GİRİŞ

Eğitim kurumlarının temel amaçlarından biri sadece akademik başarıyı artırmak değil, aynı zamanda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden bütüncül bir gelişimini desteklemektir (Cohen, 2006; Senemoğlu, 2007). Günümüzdeki eğitim politikaları ve yürütülen bilimsel çalışmalar incelediğinde, öğrencilerin psikolojik sağlık, mutluluk, aidiyet ve yaşam doyumu gibi unsurları kapsayan iyi oluş düzeylerinin öğrenme süreçleri ve yaşam kalitesi üzerindeki belirleyici rolüne giderek daha fazla vurgu yaptığı görülmektedir (Eryılmaz, 2014; OECD, 2017; Suldo vd., 2016). Okul, bireylerin zamanlarının önemli bir kısmını geçirdikleri temel sosyal kurum olması nedeniyle, öğrencilerin iyi oluşunun şekillenmesinde kritik bir ortam olarak değerlendirilebilir (Eccles ve Roeser, 2011; Roffey, 2012). Öğrencilerin kendilerini güvende, değerli ve desteklenmiş hissettikleri okul ortamlarının, sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda psikososyal uyumu ve yaşam kalitesini de olumlu yönde etkilediği söylenebilir (Roffey, 2012; Thapa vd., 2013; Xu ve Fang, 2021). Bu sebeple çağdaş eğitim anlayışı, akademik çıktıların yanı sıra, aynı zamanda öğrencilerin öznel iyi oluşunu da merkeze alan bütüncül bir yaklaşım sergilemeyi gerekli kılmaktadır (Eryılmaz, 2012; OECD, 2017; Seligman vd., 2009). Bu doğrultuda eğitim kurumlarının etkililiği sadece akademik çıktılarla değil, aynı zamanda öğrencilerin kendilerini hem psikolojik hem de sosyal açıdan ne düzeyde iyi hissettikleri ile birlikte değerlendirilmektedir (Cignetti ve Piacentini, 2024) . Bu sebeple öğrenci iyi oluşunun, eğitim süreçlerinin merkezinde yer alması gereken temel bir çıktı değişkeni olarak giderek daha fazla önem kazandığı söylenebilir (OECD, 2017).

[1] Doktora Öğrencisi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, cevikberil36@gmail.com, ORCID: 0009 0009 1744 9289

DOI: 10.37609/akya.4416.c21141

Okul iklimi ise bu süreçte oldukça önemli ve dengeleyici rol üstlenmektedir. Güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir okul ortamıyla, öğrencilerin aidiyet duygusu, öğrenmeye karşı olan motivasyonu ve genel iyi oluşu güçlendirilebilir. Özellikle olumlu paydaş ilişkileri ve güçlü sosyal bağlar, öğrencilerin gelişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, öğrenci iyi oluşunu güçlendirmek için sosyoekonomik eşitsizlikleri/fırsat eşitsizlikleri azaltmaya yönelik politikalar ile olumlu okul iklimini güçlendiren uygulamaların birlikte incelenmesi gerekmektedir. Gelecek çalışmaların, bu iki değişken arasındaki etkileşimi farklı bağlamlarda daha derinlemesine ele alması alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Ainscow, M. (2020). Promoting Inclusion and equity in education: lessons from ınternational experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, *6*(1), 7-16. https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587

Allen, K. A., & Kern, M. L. (2017). *School belonging in adolescents: theory, research and practice*. Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5996-4_3

Allen, K., Kern, M. L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J., & Waters, L. (2018). What schools need to know about fostering school belonging: A Meta-analysis. *Educational psychology review*, *30*(1), 1-34. https://doi.org/10.1007/s10648-016-9389-8

Allen, K. A. (2020). *The psychology of belonging.* Routledge.

Slaten, C. D., Ferguson, J. K., Allen, K. A., Brodrick, D. V., & Waters, L. (2016). School belonging: a review of the history, current trends, and future directions. *The Educational and Developmental Psychologist, 33*(1), 1-15. https://doi.org/10.1017/edp.2016.6

Archambault, I., Janosz, M., Morizot, J., & Pagani, L. (2009). Adolescent behavioral, affective, and cognitive engagement in school: relationship to dropout. *Journal of School Health*, *79*(9), 408-415. https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2009.00428.x

Begum, R., Wadood, F., & Hussain, M. (2024). Impact of socio-economic factors on students' academic performance and mental health: exploring educational challenges and emotional distress. *Pakistan Research Journal of Social Sciences*, *3*(1).

Berkowitz, R. (2021). School climate and the socioeconomic literacy achievement gap: multilevel analysis of compensation, mediation, and moderation models. *Children and Youth Services Review*, *130*, 106238. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106238

Berkowitz, R., Glickman, H., Benbenishty, R., Ben-Artzi, E., Raz, T., Lipshtat, N., & Astor, R. A. (2015). Compensating, mediating, and moderating effects of school climate on academic achievement gaps in Israel. *Teachers College Record*, *117*(7), 1-34. https://doi.org/10.1177/016146811511700703

Berkowitz, R., Moore, H., Astor, R. A., & Benbenishty, R. (2017). A research synthesis of the associations between socioeconomic background, inequality, school climate, and academic achievement. *Review of Educational Research*, *87*(2), 425-469. https://doi.org/10.3102/0034654316669821

Bourdieu, P. (1986). "The forms of capital." Pp. 241-258 in Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, edited by J. G. Richardson. New York: Greenwood Press.

Bourdieu, P., & Passeron, J. C. (1990). *Reproduction in Education, Society and Culture* (Vol. 4). Sage.

Hadjar, A., & Gross, C. (2016). Education systems and inequalities. In *Education systems and inequalities* (pp. 1-10). Policy Press. https://doi.org/10.1332/policypress/9781447326106.003.0001

Bradley, R. H., & Corwyn, R. F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, *53*(2002), 371-399. doi: 10.1146/annurev.psych.53.100901.135233.

Bradshaw, C. P., Cohen, J., Espelage, D. L., & Nation, M. (2021). Addressing school safety through comprehensive school climate approaches. *School Psychology Review*, *50*(2-3), 221-236. https://doi.org/10.1080/2372966x.2021.1926321

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The bioecological model of human development. *Handbook of Child Psychology*, *1*. https://doi.org/10.1002/9780470147658.chpsy0114

Bryk, A. S. (2010). Organizing schools for improvement. *Phi Delta Kappan*, *91*(7), 23-30. https://doi.org/10.1177/003172171009100705

Cignetti, M. & M. Piacentini (2024), "Beyond grades: Raising the visibility and impact of PISA data on students' well-being", *OECD Education Working Papers*, No. 313, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/806233fe-en.

Cohen, J. (2006). Social, emotional, ethical, and academic education: creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. *Harvard Educational Review*, *76*(2), 201-237. https://doi.org/10.17763/haer.76.2.j44854x1524644vn

Cohen, J., McCabe, E. M., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice, and teacher education. *Teachers College Record*, *111*(1), 180-213. https://doi.org/10.1177/0161468109111001

Coleman, J. S. (1966). Equal schools or equal students?. *The Public Interest*, *4*, 70.

Coleman, J. S. (1968). Equality of educational opportunity. *Integrated Education*, *6*(5), 19-28.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, *94*, 95-120. https://www.jstor.org/stable/2780243

Collie, R. J., & Martin, A. J. (2019). Motivation and engagement in learning. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.891

Collins, T. N., & Parson, K. A. (2010). School climate and student outcomes. *Journal of Cross-Disciplinary Perspectives in Education*, *3*(1), 34-39.

Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology.*, *58*(1), 175-199. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085551

Darling-Hammond, L., & Cook-Harvey, C. M. (2018). *Educating the whole child: Improving school climate to support student success*. Learning Policy Institute. https://doi.org/10.54300/145.655

Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, *54*(1), 403-425. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145056

Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, *125*(2), 276. https://doi.org/10.1037/0033-2909.125.2.276

Ding, Q., & Wu, Q. (2023). Effects of economic capital, cultural capital and social capital on the educational expectation of Chinese migrant children. *Applied Research in Quality of Life*, *18*(3), 1407-1432. https://doi.org/10.1007/s11482-023-10144-5

Dougall, I., Vasiljevic, M., Kutlaca, M., & Weick, M. (2023). Socioeconomic inequalities in mental health and wellbeing among uk students during the COVID-19 Pandemic: Clarifying Underlying Mechanisms. *Plos One*, *18*(11), e0292842. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292842

Duncan, G. J., & Magnuson, K. (2012). Socioeconomic status and cognitive functioning: Moving from correlation to causation. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, *3*(3), 377-386. https://doi.org/10.1002/wcs.1176

Dülgergil, S., & Çelik, S. (2023). İlkokul öğrencilerinin iyi oluşunu kavramsallaştırmak: sistematik bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (57), 1149-1176. https://doi.org/10.53444/deubefd.kuz7574

Eccles, J. S., & Roeser, R. W. (2011). Schools as developmental contexts during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, *21*(1), 225-241. https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00725.x

Eckert, H., Steinmayr, R., & Wirthwein, L. (2025). Socioemotional and sociodemographic determinants of subjective well-being in school during childhood and adolescence. *European Journal of Psychology of Education*, *40*(2), 54. https://doi.org/10.1007/s10212-025-00955-5

Erdem, C., & Kaya, M. (2023). socioeconomic status and wellbeing as predictors of students' academic achievement: Evidence from a developing country. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, *33*(2), 202-220. https://doi.org/10.1017/jgc.2021.10

Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(4), 975- 989. https://izlik.org/JA32NS25NX

Eryılmaz, A. (2012). A model of subjective well-being for adolescents in high school. *Journal of Happiness Studies*, *13*(2), 275-289. https://doi.org/10.1007/s10902-011-9263-9

Eryılmaz, A. (2014). Üniversite öğrencileri için geliştirilen öznel iyi oluşu artırma programının etkililiğinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(31), 111-128. https://doi.org/10.21764/efd.98122

Fang, J., & Qi, Z. (2023). The influence of school climate on teachers' job satisfaction: The mediating role of teachers' self-efficacy. *Plos One*, *18*(10), e0287555. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287555

Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, *56*(3), 218. https://doi.org/10.1037//0003-066x.56.3.218

Grayson, J. L., & Alvarez, H. K. (2008). school climate factors relating to teacher burnout: A mediator model. *Teaching and Teacher Education*, *24*(5), 1349-1363. https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.06.005

Greenwald, R., Hedges, L. V., & Laine, R. D. (1996). The effect of school resources on student achievement. *Review of Educational Research*, *66*(3), 361-396. https://doi.org/10.2307/1170528

Harwell, M., Maeda, Y., Bishop, K., & Xie, A. (2017). the surprisingly modest relationship between ses and educational achievement. *The Journal of Experimental Education*, *85*(2), 197-214. https://doi.org/10.1080/00220973.2015.1123668

Hattie, J., & Zierer, K. (2019). *Visible learning insights*. Routledge.

Karakaya, Y., & Ümmet, D. (2022). Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluş: ana babaya bağlanma ve duyarlı sevgi değişkenlerine göre bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *21*(84), 1495-1507. https://doi.org/10.17755/esosder.1086941

Kennewell, E., Curtis, R. G., Maher, C., Luddy, S., & Virgara, R. (2022). The relationships between school children's wellbeing, socio-economic disadvantage and after-school activities: A cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, *22*(1), 297. https://doi.org/10.1186/s12887-022-03322-1

Konold, T., Cornell, D., Jia, Y., & Malone, M. (2018). school climate, student engagement, and academic achievement: A latent variable, multilevel multi-informant examination. *Aera Open*, *4*(4), 1-17. https://doi.org/10.1177/2332858418815661

Konu, A., & Rimpelä, M. (2002). Well-being in schools: A conceptual model. *Health Promotion International*, *17*(1), 79-87. https://doi.org/10.1093/heapro/17.1.79

Korkmaz, S., & Karaçalı, M. (2023). psikolojik iyi oluş, yaşamda anlam ve dindarlık arasındaki ilişkiler. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *9*(2), 128-147. https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2023.9.2.01

Korpershoek, H., Canrinus, E. T., Fokkens-Bruinsma, M., & De Boer, H. (2020). the relationships between school belonging and students' motivational, social-emotional, behavioural, and academic outcomes in secondary education: A meta-analytic review. *Research Papers in Education*, *35*(6), 641-680. https://doi.org/10.1080/02671522.2019.1615116

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2008). Seven strong claims about successful school leadership. *School Leadership and Management*, *28*(1), 27-42. https://doi.org/10.1080/13632430701800060

Li, H. (2025). Students' wellbeing in positive higher education: Conceptual Frameworks and influencing factors. In *Frontiers in Education* (Vol. 10, p. 1607364). Frontiers Media SA. https://doi.org/10.3389/feduc.2025.1607364

Li, H., Xiao, B., & Song, G. (2024). The impact of family socioeconomic status (ses) on adolescents' learning conformity: The mediating effect of self-esteem. *Children*, *11*(5), 540. https://doi.org/10.3390/children11050540

Liu, J., & Chen, Y. (2025). Socioeconomic status and educational inequality: digital competency pathways to creative problem-solving and academic performance. *Frontiers in Psychology*, *16*, 1690989. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1690989

López, V., Oyanedel, J. C., Bilbao, M., Torres, J., Oyarzún, D., Morales, M., ... & Carrasco, C. (2017). school achievement and performance in chilean high schools: The mediating role of subjective wellbeing in school-related evaluations. *Frontiers in psychology*, *8*, 1189. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01189

López, G. R., Scribner, J. D., & Mahitivanichcha, K. (2001). Redefining parental involvement: lessons from high-performing migrant-impacted schools. *American Educational Research Journal*, *38*(2), 253-288. https://doi.org/10.3102/00028312038002253

Lupton, R. (2004). *Schools in disadvantaged areas: Recognising context and raising quality*. CASE076.

Lyubomirsky, S. (2008). *The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want*. Penguin.

Manganelli, S., Cavicchiolo, E., Lucidi, F., Galli, F., Cozzolino, M., Chirico, A., & Alivernini, F. (2021). Differences and similarities in adolescents' academic motivation across socioeconomic and immigrant backgrounds. *Personality and Individual Differences*, *182*, 111077. https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111077

Noble, T., & McGrath, H. (2015). *The PROSPER school pathways for student wellbeing: Policy and practices*. Springer.

OECD (2018), *Equity in education: Breaking down barriers to social mobility*, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/9789264073234-en.

OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume III): What school life means for students' lives*, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/acd78851-en.

OECD (2023), *PISA 2022 Results (Volume I): The state of learning and equity in education*, PISA, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/53f23881-en.

OECD. (2017). *PISA 2015 results (Volume III): Students' well-being*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264273856-en

Osterman, K. F. (2000). Students' need for belonging in the school community. *Review of Educational Research*, *70*(3), 323-367. https://doi.org/10.2307/1170786

Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2002). academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. *Educational Psychologist*, *37*(2), 91-105. https://doi.org/10.1207/s15326985ep3702_4

Perry, L. B. (2007). School composition and student outcomes: a review of emerging areas of research. In *AARE 2007 International Educational Research Conference*. Association for Research in Education.

Pianta, R. C., Hamre, B. K., & Allen, J. P. (2012). Teacher-student relationships and engagement: Conceptualizing, measuring, and improving the capacity of classroom interactions. In *Handbook of Research on student engagement* (pp. 365-386). Boston, MA: Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-2018-7_17

Podiya, J. K., Navaneetham, J., & Bhola, P. (2025). Influences of school climate on emotional health and academic achievement of school-going adolescents in India: A Systematic Review. *BMC Public Health*, *25*(1), 54. https://doi.org/10.1186/s12889-024-21268-0

Pollard, E.L. and P.D. Lee (2003). Child well-being: A systematic review of the literature. *Social Indicators Research, 61*(1), 59–78, http://dx.doi.org/10.1023/A:1021284215801.

Qualter, P., Brown, S. L., Munn, P., & Rotenberg, K. J. (2010). Childhood loneliness as a predictor of adolescent depressive symptoms: An 8-year longitudinal study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, *19*(6), 493-501. https://doi.org/10.1007/s00787-009-0059-y

Raimondi, G., Dawe, J., Alivernini, F., Manganelli, S., Diotaiuti, P., Mandolesi, L., ... & Cavicchiolo, E. (2025). Self-efficacy and psychological well-being in adolescents: evaluating the moderating role of socioeconomic status and cultural factors. *Pediatric Reports*, *17*(2), 39. https://doi.org/10.3390/pediatric17020039

Raniti, M., Rakesh, D., Patton, G. C., & Sawyer, S. M. (2022). The role of school connectedness in the prevention of youth depression and anxiety: A systematic review with youth consultation. *BMC Public Health*, *22*(1), 2152. https://doi.org/10.1186/s12889-022-14364-6

Rath, T., J. Harter and J. K. Harter (2010), Wellbeing: The five essential elements, Gallup Press, New York, NY.

Reardon, S. F. (2018). The widening academic achievement gap between the rich and the poor. In *Social stratification* (pp. 536-550). Routledge.

Roeser, R. W., Eccles, J. S., & Sameroff, A. J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: A summary of research findings. *The Elementary School Journal*, *100*(5), 443-471. https://doi.org/10.1086/499650

Roffey, S. (2012). Pupil wellbeing-teacher wellbeing: two sides of the same coin?. *Educational & Child Psychology*, *29*(4). https://doi.org/10.53841/bpsecp.2012.29.4.8

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, *25*(1), 54-67. https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, *57*(6), 1069. https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069

Seligman, M. E. (2011). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Simon and Schuster.

Seligman, M. E., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., & Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford Review of Education*, *35*(3), 293-311. https://doi.org/10.1080/03054980902934563

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Gönül Yayıncılık.

Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: a meta-analytic review of research. *Review of Educational Research*, *75*(3), 417-453. https://doi.org/10.3102/00346543075003417

Soutter, A. K., O'Steen, B., & Gilmore, A. (2014). The student well-being model: a conceptual framework for the development of student well-being indicators. *International Journal of Adolescence and Youth*, *19*(4), 496-520. https://doi.org/10.1080/02673843.2012.754362

Sotardi, V., Fang, J., & Ren, X. (2026). Influences of school climate and social-emotional characteristics on adolescent wellbeing in New Zealand: Evidence from PISA 2022. *Child Indicators Research*, 1-29. https://doi.org/10.1007/s12187-026-10345-y

Soyyiğit, M. K., & Traş, Z. (2023). Ergenlerin okula bağlanmalarında algılanan sosyal destek ve okulda öznel iyi oluşun rolü. The *Journal of Happiness and Well-Being.* https://doi.org/10.32739/usmut.2022.7.13.9

Statham, J. & E. Chase (2010), *Childhood wellbeing: A brief overview, childhood wellbeing research centre.* Loughborough, UK.

Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2004). Does life satisfaction moderate the effects of stressful life events on psychopathological behavior during adolescence?. *School Psychology Quarterly*, *19*(2), 93. https://doi.org/10.1521/scpq.19.2.93.33313

Suldo, S. M., & Shaffer, E. J. (2008). Looking beyond psychopathology: The dual-factor model of mental health in youth. *School Psychology Review*, *37*(1), 52-68. https://doi.org/10.1080/02796015.2008.12087908

Suldo, S. M., Thalji-Raitano, A., Kiefer, S. M., & Ferron, J. M. (2016). Conceptualizing high school students' mental health through a dual-factor model. *School Psychology Review*, *45*(4), 434-457. https://doi.org/10.17105/spr45-4.434-457

Suldo, S., Thalji, A., & Ferron, J. (2011). Longitudinal academic outcomes predicted by early adolescents' subjective well-being, psychopathology, and mental health status yielded from a dual factor model. *The Journal of Positive Psychology*, *6*(1), 17-30. https://doi.org/10.1080/17439760.2010.536774

Tang, X. L. (2024). The impact of school climate on academic burnout of Chinese students: The mediating effect of psychological capital. *Frontiers in Education*, *9,* 1346347. https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1346347

Telef, B. B. (2013). Psikolojik iyi oluş ölçeği: türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*(28-3), 374-384. https://izlik.org/JA93MA36YU

Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., & Higgins-D'Alessandro, A. (2013). A review of school climate research. *Review of Educational Research*, *83*(3), 357-385. https://doi.org/10.3102/0034654313483907

Uzun, G., & Bökeoğlu, Ö. Ç. (2019). Akademik başarının okul, aile ve öğrenci özellikleri ile ilişkisinin çok düzeyli yapısal eşitlik modellemesi ile incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, *52*(3), 655-684. https://doi.org/10.30964/auebfd.525770

Ümmet, D., & Yalın, H. S. (2020). Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşu artırmaya yönelik bir psiko-eğitim programının etkililiğinin sınanması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *24*(3), 575-587. https://izlik.org/JA34BM86HE

Vang, T. M., & Nishina, A. (2022). Fostering school belonging and students' well-being through a positive school interethnic climate in diverse high schools. *Journal of School Health*, *92*(4), 387-395. https://doi.org/10.1111/josh.13141

Veiga, F. H., Galvão, D., Pereira, T., Caldeira, S., Bahia, S., Melo, M., ... & Almeida, A. (2012). Student's engagement in school: a literature review. *ICERI2012 Proceedings*, 1336-1344.

Wang, M. T., & Eccles, J. S. (2012). Social support matters: longitudinal effects of social support on three dimensions of school engagement from middle to high school. *Child Development*, *83*(3), 877-895. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2012.01745.x

Wang, MT., Degol, J. (2016) School climate: A review of the construct, measurement, and impact on student outcomes. *Educational Psychology Review,* 28, 315–352. https://doi.org/10.1007/s10648-015-9319-1

Wang, X., Yao, C., Su, S., Yu, X., Bai, N., & Gao, S. (2024). Teacher–student relationships and coping styles in Chinese children: The Chain mediating role of peer relationships and psychological Suzhi. *Behavioral Sciences*, *14*(9), 797. https://doi.org/10.3390/bs14090797

Weare, K. (2015). What works in promoting social and emotional well-being and responding to mental health problems in schools. *London: National Children's Bureau*, *1*, 15.

Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, *90*(2), 202. https://doi.org/10.1037/0022-0663.90.2.202

White, K. R. (1982). The relation between socioeconomic status and academic achievement. *Psychological Bulletin*, *91*(3), 461. https://doi.org/10.1037/0033-2909.91.3.461

World Health Organization (2001). The world health report: 2001: Mental Health: New Understanding, New Hope. World Health Organization. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/42390

Xu, Z., & Fang, C. (2021). The Relationship between school bullying and subjective well-being: the mediating effect of school belonging. *Frontiers in Psychology*, *12*, 725542. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.725542

Yaldız, T., & Kılınç, A. Ç. (2021). Examining the factors affecting the subjective well-being of high school students. *Yıldız Journal of Educational Research*, *6*(1), 34-47. https://izlik.org/JA44TY24YB

Bölüm 3

BİR HAK OLARAK ERİŞİLEBİLİRLİK: EVRENSEL TASARIMA DAYALI YAŞAM ALANLARI VE KAPSAYICILIK

Nilay KAYHAN [1]
Necla IŞIKDOĞAN UĞURLU [2]

GİRİŞ

Bireysel özellikleri, farklılıkları her ne olursa olsun her insanın yaşadığı topluma tam ve etkin katılımı esastır. Haklar ve yasal düzenlemeler, kişilerin üyesi oldukları toplumun aktif birer katılımcısı olarak sağlık, eğitim, sosyal hizmetlerden yararlanmasına dayanak oluşturmaktadır. Erişilebilirlik ve buna yönelik alınacak önlemler ise kişinin seyahat özgürlüğü anlamında ulaşım araçlarını bağımsız kullanabilmesine, fiziksel anlamda mekânlara kolaylıkla bağımsız ulaşabilmesine imkan tanır. Fiziksel, sosyal ve toplumsal yaşama bağımsız bütüncül katılım esastır. Bu sayede kişi bilgiye, ürüne ve hizmetlere tam bağımsız ulaşmaktadır. Dolayısıyla erişilebilirlik kişilerin özelliklerini ve bireysel olarak bağımsızlığını dikkate alan kapsayıcılıkla ilişkili bir kavramdır. Fiziksel olarak tam erişilebilirlik ilkesi gereği mekânların tasarımı, ulaşım ve seyahat alanında düzenlemeler öne çıkmaktadır. Ayrıca bilginin, ürünün, hizmetin her kişiye uygun tasarımlar yoluyla bağımsız erişilebilirliğinin sağlanması, tam katılım hakkına uygunluk göstermektedir. Eşit, erişilebilir ve kapsayıcı tasarımlar yalnızca toplumsal katılım anlamında değil; kişinin ev, iş, eğitim, sağlık, sosyal hizmet aldığı mekânla yakından ilgilidir. Dijital ortamlar dahil bu düzenlemeler dikkate alınmalıdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişilebilirliği fiziki alanlara yönelik tasarımlar; herkese yönelik, tam bağımsız katılıma uygun planlanmalıdır. ***Erişilebilirlik*** açık alanlar, binalar, bilgi teknolojileri ve ulaşımda engelli bireyin güvenli, bağımsız ulaşarak kullanabilmesini içermektedir (Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme

[1] Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, nilaykayhan@gmail.com, ORCID iD 0000-0002-0937-8013

[2] Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, necla_idogan@hotmail.com ORCID iD 0000-0002-1795-0470

DOI: 10.37609/akya.4416.c21142

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı. (t.y.). *Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme*. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf

Adalet Bakanlığı. (t.y.). İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Belgeleri. https://inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/2

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y). *5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun* (Kabul Tarihi 1.07.2005 Yayın Tarihi 7.07.2005). https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/engelliler-hakkinda-kanun/

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme kapsamında engelli hakları ulusal göstergeleri*. https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5599/engellilerin-haklarina-iliskin-sozlesme-kapsaminda-engelli-haklari-ulusal-gostergeleri-kitabi-turkce.pdf

AlRawi, J. M., & AlKahtani, M. A. (2022). Universal design for learning for educating students with intellectual disabilities: A systematic review. *International Journal of Developmental Disabilities*, *68*(6), 800–808. https://doi.org/10.1080/20473869.2021.1900505

Birleşmiş Milletler. (t.y.). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları*. https://turkiye.un.org/tr/sdgs

Birleşmiş Milletler. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd

Birleşmiş Milletler (2026). UNDIS 2.0 United Nations Disability Inclusion Strategy. https://www.un.org/en/content/disabilitystrategy/

CAST. (2024). *About universal design for learning*. https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl

Centre for Excellence in Universal Design (t.y.). About Universal Design https://universaldesign.ie/about-universal-design

Centre for Excellence in Universal Design (t.y). The 7 principles of Universal Design. https://universaldesign.ie/about-universal-design/the-7-principles

Centre for Excellence in Universal Design (t.y). Universal Design Approach. https://universaldesign.ie/about-universal-design/universal-design-approach

Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği (2013). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18614&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2017). *Raising the achievement of all learners: A resource to support self-review*. https://www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-self-review

European Parliament (2025). Access to culture for people with disabilities and people living in rural, remote and disadvantaged areas https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)777933

Grangaard S.(2024). Better late than never – universal design in disability policies. In: Universal Design 2024: Shaping a Sustainable, Equitable and Resilient Future for All: Proceedings of the Seventh International Conference on Universal Design (UD2024), Oslo, Norway, 20-22 November 2024. SAGE Publications;10-17. https://doi.org/10.3233/SHTI240977

Hayırsever, F., Orhan, Ü. G., Gel, M., & Seis, A. (2025). Evrensel tasarıma dayalı öğrenme modeli'nin ortaokul kademesinde uygulanmasının öğretmen ve öğrencilerin deneyimlerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2*3(1), 1114-1153. https://doi.org/10.37217/tebd.1538724

Heylighen, A., Schijlen, J., Van der Linden, V., Meulenijzer, D., & Vermeersch, P. W. (2016). Socially innovating architectural design practice by mobilising disability experience. An exploratory study. *Architectural Engineering and Design Management*, 12(4), 253–265. https://doi.org/10.1080/17452007.2016.1172197

Kaplan, G. ve Aksoy, V. (2019). Özel eğitim kurumlarının fiziksel koşullarının evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda incelenmesi: Eskişehir örneği. *Yaşadıkça Eğitim, 33*(2), 169-186. https://doi.org/10.33308/26674874.2019332126

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm

Millî Eğitim Bakanlığı. (2026). *Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci sayıları: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı istatistikler*. https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-genel-mudurlugumuze-bagli-okullardaki-istatistikler/icerik/3148 (7 Eylül 2026 Tarihli yayınlanan veriler Erişim Tarihi 13 Eylül 2026)

OECD (2022). The Culture Fix: Creative People, Places and Industries, Local Economic and Employment Development (LEED), OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/991bb520-en

OECD (2025), Reducing Inequalities by Investing in Early Childhood Education and Care, Starting Strong, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/b78f8b25-en

Rakap, S. (2022). Kapsayıcı eğitim. M. A. Y. Saraç (Ed.), *TÜBİTAK Bilim Yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 335). TÜBİTAK Bilim Yayınları.Erişim Adresi https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/kapsayici_egitim

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Mevzuat Bilgi Sistemi. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf

Türkiye Cumhuriyeti *5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun* (2005). Mevzuat Bilgi Sistemi https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (t.y.). Birleşmiş Milletler. https://www.mfa.gov.tr/insan-haklari-ve-birlesmis-milletler.tr.mfa

UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427.locale=en

UNESCO (t.y.). Inclusion in early childhood education. https://www.unesco.org/en/query-list/i/inclusion-early-childhood-education

United Nation (t.y.). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi-Universal Declaration of Human Rights-Turkish. https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/turkish-turkce

UNICEF (2017). *Creating a fair chance for children with disabilities through inclusive education*. https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/creating-fair-chance-children-disabilities-through-inclusive-education

UNICEF (t.y). The formative early years of a child's life demand a nurturing environment and attentive care. https://data.unicef.org/topic/early-childhood-development/overview/

World Health Organization. (2022). *Global report on health equity for persons with disabilities*. World Health Organization. https://www.who.int/publications/i/item/9789240063600

Bölüm 4

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALLARINDA HAZIRLANAN LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALARIN TARİHÎ SEYRİ (1991-2025)

Tahir TAĞA[1]

GİRİŞ

Uzun bir geçmişi olan Türkçe ve öğretimi Tanzimat'tan bu yana eğitimin önemli bir meselesidir. Yenileşme hareketlerinin şekillendirdiği dil ve eğitim politikalarının etkisiyle Cumhuriyet Dönemi'ne kadar Türkçe ve öğretimine dair birçok eser yazılmış, birçok uygulama hayata geçirilmiştir. Türkçe merhale merhale eğitim dili hâline gelmiş, ana dili öğretimi önem kazanmış ve Türkçe müstakil bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında büyük atılımlar olmuş, hayatın her cephesinde Türkçenin hâkimiyeti artmış, eğitimde de Türkçeye büyük bir önem verilmiştir (Akyüz, 2021; Ergin, 1977).

Türkçe derslerinin okutulmaya başlanması ile birlikte bu dersi okutacak öğretmenlerin yetiştirilmesi de önemli bir mesele hâline gelmiştir. Bu konuda Tanzimat'tan itibaren çeşitli uygulamalar olsa da Türkçe öğretmenliğinin müstakil bir branş olarak teşekkülü, Cumhuriyet Dönemi'nde başlamıştır (Uçgun, 2006). Bu dönemde öğretmenliğe ilişkin yasal düzenlemeler hayata geçirilmiş, yeni kurumlar tesis edilmiştir. Türkçe öğretmenleri Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaokullardaki öğretmen ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan ve daha sonra Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını alacak olan Orta Muallim Mektebi'nde yetişmiştir. Türkçe eğitimine verilen önem ve önceliğin bir göstergesi olarak 1926'da geçici olarak Konya'da açılan ve bir yıl sonra Ankara'ya taşınan bu okul ilkin sadece Türkçe-Edebiyat şubesiyle (Binbaşıoğlu, 1995; Uçgun, 2006) faaliyete başlamıştır.

Üniversite bünyesinde akademik bir eğitim almalarına yönelik görüş ve teklifler olsa da öğretmenler 1980'lere kadar ilköğretim okulları, eğitim enstitüleri ve

[1] Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, tahirtaga@sdu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6797-6556

DOI: 10.37609/akya.4416.c21143

2. Başka bir bilim dalı altında hazırlanması mümkün olan, hatta hazırlanması gerekli olan çalışmalar yerine "Türkçe eğitimine özgü" çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilerin dil gelişimlerine ilişkin önce tespit ve tasvir edilerek çözümlenmesi, daha sonra da çözülmesi gereken pek çok mesele dururken Türkçe eğitimi ile doğrudan ilgisi olmayan meselelerin çalışılmasından ötürü sınırlı imkânlar ve insan kaynağından yeterince yararlanılamamaktadır.
3. Birbirinin benzeri ve tekrarı çalışmalar yerine Türkçe eğitimine dair bilgileri genişletecek, yorumları derinleştirecek ve mesleki becerileri geliştirecek "özgün" çalışmalara ihtiyaç vardır. Aksi hâlde kültürel bağlamı ve dil yapısı farklı olmasına rağmen araştırmacıların, temel hususlarda bile, başka bir dil için yapılan araştırmaları kullanma mecburiyeti/ayıbı/yanlışı devam edecektir.
4. Lisansüstü çalışmalarda Türkçe eğitimi ile ilgisi dolaylı/uzak olan konuların çalışılması sebebiyle alanın çözüm bekleyen temel meseleleri ihmal edilmektedir. Çalışma konuları Türkçe eğitiminin ihtiyaçları ve öncelikleri gözetilerek belirlenmelidir.
5. Bu çalışmada, tezler nitelik olarak incelenmemiştir. Türkçe eğitiminin çalışma alanlarının her birinde hazırlanan tezler kapsamlı ve derinlemesine ele alınarak alanın güçlü ve zayıf yönleri ortaya konulmalıdır.
6. Çocuk edebiyatı ayrı bir ana bilim dalı olmalıdır. Bu, nitelikli çocuk edebiyatı araştırmaları için önemli bir ihtiyaç olmasının yanı sıra lisansüstü çalışmalarda Türkçe eğitiminin asıl meselelerine odaklanılması bakımından da zaruridir.
7. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde tez bilgilerinin doğru ve eksiksiz olması için standartlar oluşturulmalı, tez veri girişlerinin doğruluğu bu standartlar çerçevesinde ilgili kişi ve kurumlarca denetlenmelidir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Y. (2021). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000 - M.S. 2021)*. Pegem Akademi.

Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies*, *5*(3), 728-749. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.1629

Arıcı, H. (1997). Sosyal bilimler alanında bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitim. *Bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitim (Bilimsel toplantı serileri: 7)* (s. 53-64). Türkiye Bilimler Akademisi.

Arslan, A. (2012). Öğretim elemanlarının Türkçe eğitimi araştırmaları ile ilgili çeşitli görüşleri. *Turkish Studies*, *7*(2), 59-69. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3231

Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). *Research in education*. Pearson.

Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Börekçi, M. (2015). Bir bilim alanı olarak Türkçe ve Türkçe eğitimi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(2), 405-414. https://izlik.org/JA47KR34KP

Büyükikiz, K. K. (2014). Yabancılara Türkçe öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *11*(25), 203-213. https://izlik.org/JA52FD85FN

Coşkun, E., Özçakmak, H., & Balcı, A. (2012). Türkçe eğitiminde eğilimler: 1981-2010 yılları arasında yapılan tezler üzerine bir meta-analiz çalışması. E. Yılmaz, M. Gedizli, E. Özcan, & Y. Koçmar (Ed.), *Türkçenin Eğitimi Öğretimi Üzerine Çalışmalar* (s. 204-212) içinde. Pegem Akademi.

Çiftçi, Ö., & Demirci, R. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies*, *13*(28), 265-339. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13725

Doğan, Y., & Özçakmak, H. (2014). Dinleme becerisinin eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *2*(2), 90-99. https://doi.org/10.16916/aded.46766

Duman, T. (1991). *Türkiye'de ortaöğretime öğretmen yetiştirme*. Millî Eğitim Bakanlığı.

Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi I-IV*. Eser Kültür Yayınları.

Eyüp, B. (2020). Türkçe öğretmenleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin eğilimleri: bir içerik analizi (2000-2019). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 536-558. https://doi.org/10.29000/rumelide.843489

Gazi Üniversitesi. (2019, Kasım 28-29). *Kuruluşunun 30. yılında Türkçe eğitimi ana bilim dallarının dünü, bugünü, yarını*. Ankara.

Gazi Üniversitesi. (2025, Ağustos 11). *Türkçe eğitiminin bugünü ve yarını*. Ankara.

Gürel, Z. (2018). Yükseköğretimde çocuk edebiyatı dersi, son gelişmeler ve olması gerekenler. *Türk Yurdu*, *38*(371), 26-28.

Güzel, A. (2003). Eğitim fakültelerinde Türkçe öğretmenliği bölümünün kuruluşu ve hedefleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 7-17. https://izlik.org/JA36RY69XM

Güzel, A. (2020). Türkçenin eğitimi-öğretimi bölümünün kuruluşunda nasıl bir karar verdim? (Tarihi bir versiyon). İ. Kalenderoğlu & P. Kanık Uysal (Ed.), *Türkçe eğitimine adanan bir ömür: Dr. Asiye Duman'a armağan* (s. 29-96) içinde. Pegem Akademi.

Karagöz, B., & Şeref, İ. (2021). Türkçe eğitimi doktora tezlerine bütünsel bir yaklaşım (1995-2020). *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (46), 43-68. https://doi.org/10.21497/sefad.1031689

Karakoç, Z., & Deniz, K. (2025). Türkçe eğitimi alanındaki dil becerileri içerikli lisansüstü tezler üzerine bibliyometrik analiz (1989-2024 Yılları). *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 9-2. https://izlik.org/JA64AH78HC

Karakütük, K. (2002). *Öğretim üyesi ve bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitimin planlanması*. Anı.

Koşar, D., & Ayanoğlu, Ç. (2023). Doktora terkine ilişkin bir anlatı araştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *21*(1), 208-234. https://doi.org/10.37217/tebd.1195002

Lap, N. D. (2024). *Dil öğrenme stratejilerinin etki büyüklüğü: Bir meta-analiz çalışması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.

Özbay, M. (1991). *Televizyonla Türkçe öğretimi (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.*

Özbay, M. (1995). *Ankara merkez ortaokullarındaki üçüncü sınıf öğrencilerin yazılı anlatım becerileri üzerine bir araştırma* (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Özbay, M. (2008). *Türkçe öğretimi kaynakçası*. Öncü Kitap.

Özbay, M., & Uçgun Duygu. (2015). Cumhuriyetten önce Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi. D. Uçgun & A. Balcı (Ed.), *Akademik hayatının 25. Yılında Türkçe eğitimi alanının ilk profesörü Murat Özbay'a armağan* (s. 1-13) içinde. Pegem Akademi.

Özçakmak, H. (2017). Türkçe eğitimi lisansüstü araştırmalarında yeni yönelimler (2011-2015). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, *6*(3), 1607-1618. https://izlik.org/JA74MH92DA

Öztürk, S. (2014). *Büyük Öğrenci Projesinden Türkiye Bursları Projesine geçiş süreci ve Türkiye'nin öğrenci politikasındaki değişim* (Uzmanlık Tezi). Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

Sarikaya, B., & Yamaç, A. E. (2023). Temel dil becerilerinde kaygı: Lisansüstü tezler üzerine bir araştırma. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, *12*(23), 15-32. https://doi.org/10.55605/ejedus.1253153

Sevim, O., & İşcan, A. (2012). Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelere dönük bir içerik analizi. *Turkish Studies*, *7*(1), 1863-1873. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.3101

Şahin, H. (2023). Türkçe eğitiminin lisansüstü düzeydeki güncel sorunları. C. Alyılmaz, O. Er, & İ. Çoban (Ed.), *Türkçe eğitiminin güncel sorunları* (s. 347-368) içinde. Teke Akademi.

Şirin, M. R. (2019). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış: Çocuk edebiyatı nedir ne değildir?* Uçan At.

Türker, R. K. (1997). Bilim adamı yetiştirme: Dünya'da ve Türkiye'de lisansüstü eğitim. *Bilim adamı yetiştirme: Lisansüstü eğitim (Bilimsel toplantı serileri: 7)* (s. 21-32) içinde. Türkiye Bilimler Akademisi.

Uçgun, D. (2006). *Cumhuriyet döneminde Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi* (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Uyar, Y. (2016). Yazma becerisini geliştirmeye yönelik araştırmalar: Son çeyrek asrın değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, *11*(3), 2273-2294. https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.9479

Yakar, Y. M. (2014). Öğretilemeyen bir çocuk edebiyatı (Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı). *Türk Dili*, *756*, 304-305.

Yazıcı, N. (2013). Çocuk edebiyatı alanında üniversitelerde yapılan lisans sonrası çalışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *28*(1), 441-452. https://izlik.org/JA34CM82XW

YÖK. (1998). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı.

YÖK. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı.

YÖK. (2025). *Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi*. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. https://uluslararasi.yok.gov.tr/documentFiles/17528431744.Yükseköğretimde%20Uluslararasılaşma%20Strateji%20Belgesi%202024-2028.pdf

YÖK. (2026, Mayıs 4). *İstatistikler*. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/istatistikler.jsp adresinden 4 Mayıs 2026 tarihinde alınmıştır.

Yüceer, D., & Barutcu, T. (2025). Türkçe eğitimi lisansüstü programlarının ders içerikleri açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *29*(3), 1028-1044. https://doi.org/10.20296/tsadergisi.1639439

Bölüm 5

DOĞAYA DÖNÜŞ: ORMAN OKULLARI YAKLAŞIMI

Asude BAYRAM[1]

1. GİRİŞ

Toprak, geçmişten günümüze tarım, yapı, besinlerin saklanması ve çeşitli geleneksel uygulamalar aracılığıyla insan yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur (Akyol, 2012). Bununla birlikte toprağın insan yaşamındaki yeri yalnızca günlük gereksinimlerin karşılanmasıyla sınırlı değildir. Toprakla uğraşmanın ve açık havada zaman geçirmenin bireylerin bedensel ve ruhsal iyilik hâli üzerinde olumlu etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Kenyon & ark., 2026). Bireyin doğal çevreyle doğrudan etkileşim kurmasını sağlayan etkinlikler, doğa ile insan sağlığı arasındaki ilişkinin farklı açılardan ele alınmasına zemin hazırlamıştır (Kaya & Alkar, 2026).

Toprakla uğraşmanın ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkileri geçmişten bu yana çeşitli uygulamalara konu olmuştur. Amerika'da ruh sağlığı alanının öncülerinden Dr. Benjamin Rush, toprak kazma faaliyetlerinin ruh sağlığı üzerinde tedavi edici bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Pennsylvania'da bulunan Friends Hospital 1870'li yıllarda ruhsal hastalıkların tedavisinde geniş tarım arazilerinden yararlanmış; II. Dünya Savaşı sırasında ise Karl Menninger, gazilere yönelik psikiyatrik tedavi süreçlerinde bahçecilik terapisini uygulamaya başlamıştır. Michigan Eyalet Üniversitesi de 1955 yılında ilk bahçecilik terapisi programını açmıştır (Louv, 2012). Bu uygulamalar, doğal çevreyle kurulan etkileşimin yalnızca terapötik açıdan değil, bireyin gelişimini destekleyen deneyimler açısından da ele alınmasına zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda, doğal ortamlarda gerçekleştirilen ve aktif katılım içeren etkinliklerin gelişim üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğu; açık hava eğitimlerinin farklı gereksinimleri bulunan bireylerin gelişim süreçlerini destekleyebildiği belirtilmektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda, beyin hasarı bulunan bireylerin açık hava eğitimleri

[1] Arş. Gör., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, asude.bayram@bilecik.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1320-0776

DOI: 10.37609/akya.4416.c21144

KAYNAKÇA

Ahi, B., Kaya, G., & Kahriman Pamuk, D. (2022). Forest schools as a family choice: A narrative study. *Early Child Development and Care*, 1–14. https://doi.org/10.1080/03004430.2022.2131779

Akyol, P. K. (2012). Kullanım şekilleri ve geleneğiyle kültürümüzde toprak. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, (1), 316–333.

Askar, N., & Durmusoglu, M. C. (2023). Meaning of play with loose parts materials in preschool education: A case study. *Journal of Qualitative Research in Education*, *23*(33), 71–111. https://doi.org/10.14689/enad.33.1645

Aydemir, F., & Gençten, V. Y. (2023). The connection between forest school and preschool programs: A comparison study. *Journal of Qualitative Research in Education*, (36), 243–260. https://doi.org/10.14689/enad.36.1711

Aykut, M., & Kara, H. G. E. (2025). The mediating role of the connection with nature in the relationship between behavioral problems and emotion regulation in early childhood. *Frontiers in Psychology*, *16*, 1583794. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1583794

Bahcivan, F. (2025). *Türkiye'de orman okulu uygulamaları* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].

Barnes, J. V. (2020). *Building confidence, resilience and emotional intelligence in young children: A practical guide using growth mindset, forest school and multiple intelligences.* Jessica Kingsley Publishers.

Child & Nature Alliance of Canada (2022). *Our Stories.* (17/10/2022 tarihinde https://childnature.ca/field-notes/ adresinden ulaşılmıştır).

Clarke, S. (2026). Artificial Intelligence as a "Knowledgeable Other" in Forest School Practice. *Frontiers in Educational Practice and Research*, *2*(1), 68–94. https://doi.org/10.55578/fepr.2603.005

Coates, J. K., & Pimlott Wilson, H. (2019). Learning while playing: Children's forest school experiences in the UK. *British Educational Research Journal*, *45*(1), 21–40. https://doi.org/10.1002/berj.3491

Dabaja, Z. F. (2022). Reviewing two decades of research on the Forest School impact on children: The sequel. *Education 3-13*, *50*(6), 737–750. https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1905019

Dean, S. (2019). Seeing the forest and the trees: A historical and conceptual look at Danish forest schools. *International Journal of Early Childhood Environmental Education*, *6*(3), 53–63.

Deniz ve Orman Okulu (2022). *Proje İçeriği. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.* (3/11/2022 tarihinde http://erdemli.meb.gov.tr/www/deniz-ve-orman-okulu/icerik/589 adresinden ulaşılmıştır).

Dilek, Ö. (2019). *Orman okulu uygulamalarının çocukların gelişimine yönelik katkısının değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi].

Doğada Öğreniyorum (2022). *Gaye Amus.* (4/10/2022 tarihinde https://www.dogadaogreniyorum.com/gaye-amus adresinden ulaşılmıştır).

Döş, B., & Tamur, S. (2025). Meta-thematic analysis of research on forest school-based practices: A comprehensive review. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *9*(20), 186–203. https://doi.org/10.57135/jier.1660322

Eko Kids Orman Okulu (2022). *Eğitim Felsefesi.* (28/10/2022 tarihinde https://www.ekokidsbahcesehir.com/egitim adresinden ulaşılmıştır).

Eroğlu, S. B. (2018), *İstanbul'da bir devlet anaokulundaki orman okulu programının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi].

Garden, A. (2023). The university forest school space in England: Taking seminars outdoors for early years undergraduates. *Education 3-13*, *54*(1), 31–46. https://doi.org/10.1080/03004279.2023.2280720

Garden, A., & Downes, G. (2021). A systematic review of forest schools literature in England. *Education, 51*(2), 320–336. https://doi.org/10.1080/03004279.2021.1971275

Gavrilova, M., Dvorskaya, E., & Sukhikh, V. (2025). The impact of digital media on play activity in preschool children: A psychological study. World of Media. Journal of Russian Media and Journalism Studies, 4, 28–45.

Güngör, İ., & Koçbeker Eid, B. N. (2021). Etnografik bir perspektiften köy ilkokulunda öğrenci olmak. *Journal of Qualitative Research in Education*, (28), 129–155. Doi:10.14689/enad.28.6

Haq, N., & Sarah, B. (2014). Perceptions about forest schools:

Hargrave, J. (2013). *Take it outside: Administrators perspectives of the role of nature in outdoor schools* [Yüksek lisans tezi, University of North Carolina].

Harris, F. (2018). Outdoor learning spaces: The case of forest school. *Area*, *50*(2), 222–231. https://doi.org/10.1111/area.12360

Hume, J. (2024). *What's so special about forest school? A posthuman exploration of regular, repeated, unstructured practice in a woodland space* [Doctoral thesis, Northumbria University].

İhlas Haber Ajansı (2022). *Türkiye'nin ilk devlet destekli orman okulunda anahtar teslimi.* (6/10/2022 tarihinde https://www.haberler.com/guncel/turkiye-nin-ilk-devlet-destekli-orman-okulu-nda-13642220-haberi/ adresinden ulaşılmıştır).

Jones, V. M. (2025). Why are parents choosing Forest preschool? A look into parent choice and outcome expectations in a Forest preschool setting. *Electronic Theses and Dissertations, 4639*. https://doi.org/10.18297/etd/4639

Kanat, T., & Arcagök, S. (2022). Effects of forests school practices on preschool children. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi, 3*(1), 167–195. https://doi.org/10.54637/ebad.1074499

Kanyılmaz Canlı, E. S. (2022). *Orman okulu temelli prososyal destek programının 4-6 yaş çocuklarının prososyal davranışlarına etkisi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].

Kanyılmaz Canlı, E. S., & Temel, Z. F. (2022). Bir orman okulu uygulamasının değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 431–454. https://doi.org/10.21764/maeuefd.1040654

Karavida, V., Tympa, E., & Charissi, A. (2020). Forest schools: An alternative learning approach at the preschool age. *Journal of Education & Social Policy*, *7*(4), 116–120. https://doi.org/10.30845/jesp.v7n4p12

Kaya, M. Z., & Alkar, Ö. Y. (2026). Sanal gerçeklikle doğa terapilerinin kaygı belirtileri üzerindeki etkisi: Sistematik derleme çalışması. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, *13*(1), 33–57. https://doi.org/10.31682/ayna.1714362

Kenyon, A., Chauhan, T., Reynolds, K., Pywell, S., Shaikh, R., & Ajiboye, A. (2026). Connection to nature in nature based social prescribing: A scoping review of evidence, gaps, and policy implications. *Social Science & Medicine*, 119133. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2026.119133

Knight, S. (2013) *Forest school and outdoor learning in the early years.* (2nd ed.). SAGE.

Knight, S., Coates, J. K., Lathlean, J., & Perez- del- Aguila, R. (2024). The development of an interdisciplinary theoretical framework for Forest School in the United Kingdom. *British Educational Research Journal*, *50*(2), 905–922. https://doi.org/10.1002/berj.3953

Koyuncu, M. (2019). *Okul öncesi eğitimde alternatif yaklaşım: Orman okullarında öğretmen, veli ve yönetici görüşlerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi].

Louv, R. (2012) *Doğadaki son çocuk: Çocuklarımızdaki doğa yoksunluğu ve doğanın sağaltıcı gücü*. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları.

Macun, A. (2018). *60-72 aylık çocukların ekolojik görüşlerinin okullarda orman programı kapsamında hazırlanan etkinliklere göre incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].

Maynard, T. (2007). Forest schools in Great Britain: An initial exploration. *Contemporary Issues ıin Early Childhood*, *8*(4), 320–331. https://doi.org/10.2304/ciec.2007.8.4.320

Michek, S., Nováková, Z., & Menclová, L. (2015). Advantages and disadvantages of forest kindergarten in Czech Republic. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *171*, 738–744. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.186

Natalini, A. (2021). From outdoor education to outdoor schools: a new way of teaching. *European Journal of Education Studies*, *8*(7), 75–99. http://dx.doi.org/10.46827/ejes.v8i7.3802

Nawaz, H., & Blackwell, S. (2014). Perceptions about forest schools: Encouraging and promoting Archimedes Forest Schools. *Educational Research and Reviews*, 9(15), 498-503.

Orman Okulu Projesi (2022). *Tarsus orman okulu. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.* (7/11/2022 tarihinde https://tarsus.meb.gov.tr/www/orman-okulu-projesi/icerik/1743 adresinden ulaşılmıştır).

Orman Okulu (2022). *Program. Orman Okulları Uygulama Merkezi.* (13/10/2022 tarihinde https://www.ormanokulu.org/program/ adresinden ulaşılmıştır).

Outdoor & Woodland Learning (2022). *Woodland Learning.* (24/10/2022 tarihinde https://owlscotland.org/woodland-learning/ adresinden ulaşılmıştır).

Pamuk, D. K., Yıldız, T. G., & Kara, G. E. (2025). Nurturing young minds through nature: Investigating children's executive functions in a forest kindergarten in Turkey. *Theory and Practice in Child Development*, *5*(1), 79–97. https://doi.org/10.46303/tpicd.2025.5

Paslı, A. M. (2019). *Doğal çevre, kent ve çocuk ilişkisini yeniden kurmak İskandinavya'da doğa temelli eğitim ve İsveç orman okulu örneği* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi].

Polat, Ö., & Demirci, F. G. (2021). Erken çocukluk döneminde bilişsel gelişime bir uyaran olarak doğa ile temas ve doğa temelli açık alan etkinlikleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(2), 95–113.

Primitive Pursuits (2022). *Programs.* (13/10/2022 tarihinde https://primitivepursuits.com/programs/ adresinden ulaşılmıştır).

Renkli Orman Okulları (2022). *Proje Tabanlı Öğrenme*. (1/11/2022 tarihinde https://renkliorman.k12.tr/anaokulu/proje-tabanli-ogrenme/ adresinden ulaşılmıştır).

Sella, E., Bolognesi, M., Bergamini, E., Mason, L., & Pazzaglia, F. (2023). Psychological benefits of attending forest school for preschool children: A systematic review. *Educational Psychology Review*, *35*(1), 29. https://doi.org/10.1007/s10648-023-09750-4

Serpil Orman Okulları (2022). *Merak edilenler.* (26/11/2022 tarihinde https://www.serpilormanokullari.k12.tr/merak-edilenler/ adresinden ulaşılmıştır).

Setiadi, F. M., & Khairunnisa, K. (2026). An analysis of the impact of online games on social development among students at sd ıt al-husnayain: An Erikson perspective. *Genderang Asa: Journal of Primary Education*, *7*(1), 30–46. https://doi.org/10.47766/ga.v4i1.7501

Skovbørnehaven Den Blå Anemone (2022). *Om os.* (19/10/2022 tarihinde http://www.skovborn.dk/om-os adresinden ulaşılmıştır).

Strasburger, V. C., & Donnerstein, E. (1999). Children, adolescents, and the media: Issues and solutions. *Pediatrics*, *103*(1), 129–139. https://doi.org/10.1542/peds.103.1.129

Stavrıanos, A. (2024). *How forest school supports inclusive practices: Observations of child engagement and views of teachers and parents in one English primary school* [Doctoral thesis, Anglia Ruskin University].

Sugiyana, L., Agustin, M., Muqodas, I., & Mustafa, L. M. (2025). Exploration of stimulating children's naturalistic intelligence at Bahtera Multiple Intelligence Preschool Malaysia. *Child Education Journal*, *7*(1), 60–71. https://doi.org/10.33086/cej.v7i1.7257

Sümbüllü, Y. Z., & Altınışık, M. E. (2016). Geleneksel çocuk oyunlarının değerler eğitimi açısından önemi. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(2), 73–85.

Taşkın Ekici, F., & Katırcıoğlu, G. (2026). Orman okulu eğitiminin ortaokul öğrencilerinin çevre tutumlarına etkisi ve sürdürülebilir orman yönetimine katkısı. *Denizli İl Millî Eğitim Müdürlüğü Bilim ve Eğitim Dergisi*, *2*(2), 111–124.

The Cedarsong Way (2022). *History of the Cedarsong Way*. (21/10/2022 tarihinde https://cedarsongway.org/history-of-cedarsong-way/ adresinden ulaşılmıştır).

The World Outside (2022). *What is forest school? The World Outside. Where the adventure begins.* (3/10/2022 tarihinde https://www.theworldoutside.co.uk/whatisforestschool#:~:text=The%20philosophy%20of%20Forest%20Schools%20is%20to%20inspire,a%20responsibility%20for%20nature%20conservation%20in%20later%20life adresinden ulaşılmıştır).

Trapasso, E., Knowles, Z., Boddy, L., Newson, L., Sayers, J., & Austin, C. (2018). Exploring gender differences within forest schools as a physical activity intervention. *Children*, *5*(10), 138-153. https://doi.org/10.3390/children5100138

Turtle, C., Convery, I., & Convery, K. (2015). Forest schools and environmental attitudes: A case study of children aged 8–11 years. *Cogent Education*, *2*(1), 1–14. https://doi.org/10.1080/2331186X.2015.1100103

VanLone, J., Shearer, L., Luzenski, M., Amarante, E., Chlebowski, S., & Boyatzis, C. (2024). Rooted in nature: Pre-service teachers' development of nature-based pedagogical insights through a forest school field experience. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, *26*(1), 127–145. https://doi.org/10.1080/14729679.2024.2431279

Wake, M., Hesketh, K., & Waters, E. (2003). Television, computer use and body mass index in Australian primary school children. *Journal of Paediatrics and Child Health*, *39*(2), 130–134. https://doi.org/10.1046/j.1440-1754.2003.00104.x

White, K. A. (2022). *Impactful digital technology: Connecting with nature in early childhood* (Culminating Experience Project No. 202). Grand Valley State University.

Yan, Q. S., Cai, Y. F., & Zeng, W. Q. (2025). Driven by feelings or stimulated by context: how childhood nature experience shaped adulthood pro-environmental behavior?. *Frontiers in Psychology*, *16*, 1529388. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1529388

Yörük, G. (2026). Erken çocuklukta fen eğitimi: Pedagojik yaklaşımlar, öğretmen yeterlilikleri ve uygulama engellerine ilişkin bir derleme. *Sosyal Gelişim Dergisi*, *4*(1), 1–21.

Zileli, R., Halmatov, M., Kahraman, Ü., Mumcu, T., Akpınar Doğan, E., & Bayram, A. (2025). Bilecik'te oynanan geleneksel çocuk oyunları. Ahmet Gönener & Utku Gönener (Ed.), *Spor Bilimlerinde Güncel Çalışmalar V* içinde (45–74). Ankara: Akademisyen Yayınevi Kitabevi

Bölüm 6

KLASİK YAZMA TEKNİĞİ İLE YARATICI YAZMA TEKNİĞİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Muhammet Fatih DOĞAN[1]

GİRİŞ

Yazma eylemi, insanlık tarihinin en karmaşık bilişsel ve kültürel teknolojilerinden biri olarak, bilginin korunmasından bireysel ifadenin inşasına kadar geniş bir yelpazede işlev görmektedir. Eğitim bilimleri ve dilbilim perspektifinden bakıldığında yazma, sadece harflerin yan yana getirilmesiyle oluşan mekanik bir beceri değil; düşüncenin keşfedildiği, yapılandırıldığı ve dönüştürüldüğü üst düzey bir zihinsel süreçtir. Yüzyıllar boyunca retorik geleneği ve daha sonra davranışçı psikolojinin etkisiyle şekillenen yazma eğitimi, uzun süre "bitmiş metne" odaklanmış, öğrencinin zihinsel süreçlerini göz ardı eden bir "ürün" yaklaşımını benimsemiştir. Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle bilişsel psikolojideki devrim ve hümanist eğitim anlayışının yükselişiyle birlikte, yazmanın döngüsel doğasını ve yazarın içsel deneyimini merkeze alan "süreç odaklı" ve "yaratıcı" yaklaşımlar literatüre girmiştir (Collins, 2013).

YAZMA EĞİTİMİNDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ: TEORİK TEMELLER

Yazma eğitimi, tarihsel süreç içerisinde "yazma nedir?" sorusuna verilen cevaplara göre şekillenen iki ana paradigma etrafında toplanmıştır. Bunlar, geleneksel retorik ve davranışçı psikolojiye dayanan "Klasik Yazma Tekniği" (Ürün Odaklı Yaklaşım) ile bilişsel psikoloji ve yapılandırmacı öğrenme kuramlarına dayanan "Yaratıcı Yazma Tekniği"dir (Süreç Odaklı Yaklaşım) (Kadmiry, 2021).

Klasik Yazma Tekniği: Ürün Odaklı Yaklaşım

Klasik yazma tekniği, köklerini Aristotelesçi retorikten alan ve modern eğitim sistemlerinde davranışçı ekolün etkisiyle standartlaşan bir yaklaşımdır. Bu

[1] Dr., Tekirdağ, Türkiye, mfdogan@gmail.com,ORCID iD: 0000-0002-1530-5195

DOI: 10.37609/akya.4416.c21145

KAYNAKÇA

Arvon Foundation. (2017). *The write way forward: The importance of teachers being writers alongside children being writers*. https://www.arvon.org/write-way-forward-importance-teachers-writers-alongside-children-writers/

Bayraktar Balkir, N., Celik, H., & Cepni, G. (2023). Lexical complexity in ELT students' essays across genres and over the course of time. *The Reading Matrix: An International Online Journal*. 23(1).

British Council. (2026). *Product and process writing: A comparison*. https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowing-subject/product-and-process-writing-comparison

Camacho, A., Alves, R. A., & Boscolo, P. (2021). Writing motivation in school: A systematic review of empirical research in the early twenty-first century. *Educational Psychology Review.* 33. 213-247. https://doi.org/10.1007/s10648-020-09530-4

Collins, T. F. (2013). *Major theories of teaching writing: An overview*. Morehead State University. https://scholarworks.moreheadstate.edu/context/msu_theses_dissertations/article/1329/viewcontent/Collins2013.pdf

Crossley, S. A. (2020). Linguistic features in writing quality and development: An overview.

Dartmouth Writing Program. (2026). *Teaching writing as process*. Dartmouth College. https://writing.dartmouth.edu/teaching/first-year-writing-pedagogies-methods-design/teaching-writing-process

Diva Portal. (2023). *Creative writing as a valuable educational tool*. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1874741/FULLTEXT02.pdf

Elbow, P. (1993). The uses of binary thinking. *A Journal of Composition Theory*. 13(1). https://doi.org/10.2307/20865892

Flower, L. and Hayes, J.R. (1981) A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication,* 32, 365-387. http://dx.doi.org/10.2307/356600

Gallagher, H. A., Arshan, N., & Woodworth, K. (2017). Impact of the national writing project's college-ready writers program in high-need rural districts. *Journal of Research on Educational Effectiveness.* 10(1). https://doi.org/10.1080/19345747.2017.1300361

Gere, A. R. (1985). *Roots in the sawdust: Writing to learn across the disciplines*. National Council of Teachers of English

Heng, R., Pu, L., & Liu, X. (2023). The effects of genre on the lexical richness of argumentative and expository writing by Chinese EFL learners. Frontiers in Psychology. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1082228

Journal of Writing Research, 11(3), 415-443. https://doi.org/10.17239/jowr-2020.11.03.01

Kadmiry, M. (2021). The comparison between the process-oriented approach and the product-oriented approach in teaching writing. *Arab World English Journal*. 12 (1). https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no1.14

Lee, Y. (2020). The long-term effect of automated writing evaluation feedback on writing development. *English Teaching*. 75(1). https://doi.org/10.15858/engtea.75.1.202003.67

Liman, A. T., Agu, I. E., Ofemile, A. Y., & Agu, E. C. (2018). *A linguistic-stylistic analysis of undergraduates' creative writings. https://www.researchgate.net/publication/329247951_A_LINGUISTIC-STYLISTIC_ANALYSIS_OF_UNDERGRADUATES%27_CREATIVE_WRITINGS*

Lumen Learning. (2026). *Product vs. process-based writing*. https://courses.lumenlearning.com/suny-esc-wm-englishcomposition1/chapter/product-vs-process-based-writing/

Mammadova, S. (2025). The impact of creative writing activities in English lessons on students' critical thinking skills. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*. 2(5). https://doi.org/10.69760/egjlle.2505004

Nasir, L., Naqvi, S. M., & Bhamani, S. (2013). Enhancıng students' creative writing skills: An action research Project. *Acta Didactica Napocensia*. 6(2).

Padmakumar, V. (2024). Does Writing with Language Models Reduce Content Diversity? https://doi.org/10.48550/arXiv.2309.05196

Song, C., & Song, Y. (2023). Enhancing academic writing skills and motivation: Assessing the efficacy of ChatGPT in ai-assisted language learning for EFL students. *Frontiers in Psychology*. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1260843

Tobin, L. (1994). *Process Pedagogy*. https://www.brandeis.edu/writing-program/instructor-resources/reference-library/tobin-process-pedagogy.pdf

Vicol, M., Gavrilut, M., & Mata, L. (2024). A quasi-experimental study on the development of creative writing skills in primary school students. *Education Sciences.* 14(1). https://doi.org/10.3390/educsci14010091

Yıldız, M., & Yeşilyurt, S. (2017). Effects of task planning and rhetorical mode of writing. *Journal of Language and Linguistic Studies.* 13(2).

Bölüm 7

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN YAŞAMA TAM VE BAĞIMSIZ KATILIMLARI İLE KARİYER GELİŞİMLERİNİN DESTEKLENMESİ

Necla IŞIKDOĞAN UĞURLU[1]
Nilay KAYHAN[2]

GİRİŞ

Yaşama tam ve bağımsız katılım, toplumun tüm bireyleri açısından temel bir insan hakkıdır. Bu hakkın güvence altına alınabilmesi erken çocukluk döneminden başlayarak yaşamın tüm evrelerinde bireyin yaş, gelişim özellikleri ve gereksinimlerine uygun eğitim, sağlık, sosyal hizmet olanaklarına erişebilmesini gerektirmektedir. Bireysel farklılıkların dikkate alınması, eşitlik ve bağımsız katılıma yönelik fırsatların oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Tam katılım, bireylerin toplumsal yaşamda etkin ve özerk biçimde yer almaları olarak ifade edilebilir. Bu doğrultuda eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal ve kültürel yaşam, çalışma ve istihdam dâhil yaşamın farklı alanlarında sunulan hizmetler, herkes için erişilebilir ve kapsayıcı hâle getirilmelidir. Eşit ve erişilebilirliği temel alan yaklaşım, ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli yasal düzenlemelerle desteklenmektedir (Birleşmiş Milletler, 2006; Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 2026). İşitme yetersizliği (İY) olan bireyler açısından iletişim ve erişilebilirlik koşullarının sağlanması; eğitim, çalışma ve toplumsal yaşama etkin katılımın yanı sıra bağımsız yaşamın desteklenmesinde önemli bir yere sahiptir (Dünya Sağlık Örgütü [WHO], 2026; Svinndal vd., 2018). Bu bağlamda, İY olan bireylerin eğitim hizmetlerine erişimlerinin yanı sıra bağımsız yaşamları, kariyer gelişimleri ve çalışma yaşamına katılımları desteklenmelidir. Bu çalışmada İY olan bireylerin yaşama tam ve bağımsız katılımları kapsayıcı eğitim, kariyer gelişimi, mesleki

[1] Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, necla_idogan@hotmail.com ORCID iD 0000-0002-1795-0470

[2] Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, haticenilaykayhan@aybu.edu.tr, ORCID iD 0000-0002-0937-8013

DOI: 10.37609/akya.4416.c21146

ortamında erişimin sağlanmasına yönelik bir uygulama olmaktan çıkarak bireyin yaşam boyu öğrenme, mesleki gelişim ve toplumsal yaşama katılımını destekleyen süreklilik gösteren bir yapıya dönüşebilir.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı. (t.y.). *Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme*. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (t.y.). 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/engelliler-hakkinda-kanun/

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2005). *5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun*. https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/engelliler-hakkinda-kanun/

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). *Engellilerin haklarına ilişkin sözleşme kapsamında engelli hakları ulusal göstergeleri*. https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5599/engellilerin-haklarina-iliskin-sozlesme-kapsaminda-engelli-haklari-ulusal-gostergeleri-kitabi-turkce.pdf

Avramidis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitudes towards integration/inclusion: A review of the literature. *European Journal of Special Needs Education, 17*(2), 129-147. https://doi.org/10.1080/08856250210129056

Birleşmiş Milletler. (t.y.). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları*. https://turkiye.un.org/tr/sdgs

Birleşmiş Milletler. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. https://social.desa.un.org/issues/disability/crpd/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-crpd

CAST. (2024). *About universal design for learning*. https://www.cast.org/impact/universal-design-for-learning-udl

Cesur-Yakaboylu, G. (2016). *Özel gereksinimli öğrenciler için yetişkinliğe geçiş becerileri ölçme aracının geliştirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.

Clark, C. (2007). *Connecting the dots: A successful transition for deaf students from vocational education and training to employment*. National Centre for Vocational Education Research.

Connolly, M., Jones, C., & Jones, N. (2007). Managing collaboration across further and higher education: A case in practice. *Journal of Further and Higher Education, 31*(2), 159-169. https://doi.org/10.1080/03098770701267630

Çoşgun-Başar, M. (2010). *Özel gereksinimi olan bireylerin okul hayatından iş hayatına geçiş becerilerinin anne-baba görüşlerine göre belirlenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2017). *Raising the achievement of all learners: A resource to support self-review*. https://www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-self-review

European Parliament. (2023). *Report on EU development cooperation to enhance access to education and training in developing countries*. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0338_EN.html

Florian, L. (2014). What counts as evidence of inclusive education? *European Journal of Special Needs Education, 29*(3), 286-294. https://doi.org/10.1080/08856257.2014.933551

Frances, H. (2003). *Philosophy of independent living*. Independent Living Institute. https://www.independentliving.org/docs6/hasler2003.html

Gürgür, H. (2021). Kapsayıcı eğitim ve felsefi temelleri. H. Gürgür & S. Rakap (Ed.), *Kapsayıcı eğitim: Özel eğitimde bütünleştirme* (ss. 1-16). Pegem Akademi.

International Labour Organization. (t.y.). *Disability and work*. https://www.ilo.org/topics-and-sectors/disability-and-work

International Labour Organization. (t.y.). *ILO hakkında: ILO'nun misyonu ve etkisi*. https://www.ilo.org/tr/ilo-hakk%C4%B1nda

International Labour Organization. (t.y.). *Introducing the ILO: The UN agency for the world of work*. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40dgreports/%40dcomm/documents/publication/wcms_374809.pdf

International Labour Organization. (t.y.). *Türkiye'nin onayladığı ILO sözleşmeleri*. https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/lang--tr/index.htm

International Labour Organization. (2015a). *159 No'lu Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Sakatlar) Sözleşmesi (1983)*. https://www.ilo.org/tr/resource/159-nolu-mesleki-rehabilitasyon-ve-istihdam-sakatlar-sozlesmesi

International Labour Organization. (2015b). *ILO'nun görevi ve hedefleri*. https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372872/lang--tr/index.htm

International Labour Organization. (2018). *World employment and social outlook: Trends 2018*. https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_615594.pdf

International Labour Organization. (2024). *The ILO's Strategic Plan for 2026–29*. https://www.ilo.org/resource/conference-paper/gb/gb352/ilo%E2%80%99s-strategic-plan-2026%E2%80%9329

Luft, P. (2014). A national survey of transition services for deaf and hard of hearing students. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals, 37*(3), 177-192.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmî Gazete. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm

Millî Eğitim Bakanlığı. (2026). *Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenci sayıları: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı istatistikler*. https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-genel-mudurlugumuze-bagli-okullardaki-istatistikler/icerik/3148

Nishii, L. H. (2015). *Improving the working lives of people with disabilities*. Cornell University.

Punch, R. (2016). Employment and adults who are deaf or hard of hearing: Current status and experiences of barriers, accommodations, and stress in the workplace. *American Annals of the Deaf, 161*(3), 384-397. https://doi.org/10.1353/aad.2016.0028

Punch, R., Creed, P. A., & Hyde, M. (2005). Social inclusion and career development: Transition from high school to post-secondary education and employment among hard of hearing students. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 10*(3), 240-251. https://doi.org/10.1093/deafed/eni015

Rakap, S. (2022). Kapsayıcı eğitim. M. A. Y. Saraç (Ed.), *TÜBİTAK Bilim Yayınları Sosyal Bilimler Ansiklopedisi* (Cilt 2, s. 335). TÜBİTAK Bilim Yayınları.

Robo, M. (2014). Social inclusion and inclusive education. *Academicus International Scientific Journal, 10*, 191-201.

Svinndal, E. V., Solheim, J., Rise, M. B., & Jensen, C. (2018). Hearing loss and work participation: A cross-sectional study in Norway. *International Journal of Audiology, 57*(9), 646-656. https://doi.org/10.1080/14992027.2018.1464216

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr/

Türkiye Cumhuriyeti. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. Mevzuat Bilgi Sistemi. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf

Türkiye Cumhuriyeti. (1986). *3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi.https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3308&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türkiye Cumhuriyeti. (2003). *4857 sayılı İş Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf

Türkiye Cumhuriyeti. (2005). *5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun*. Mevzuat BilgiSistemihttps://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5378&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. https://unesdoc.unesco.org/

UNESCO. (2021). *Inclusive learning*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. https://www.uil.unesco.org/en/inclusive-learning

UNICEF Türkiye. (2017). *Creating a fair chance for children with disabilities through inclusive education*. https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/creating-fair-chance-children-disabilities-through-inclusive-education

World Health Organization. (2026). *Deafness and hearing loss*. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss

Zubiri-Esnaola, H., Vidu, A., Rios-Gonzalez, O., & Morla-Folch, T. (2020). Inclusivity, participation and collaboration: Learning in interactive groups. *Educational Research, 62*(2), 162-180. https://doi.org/10.1080/00131881.2020.1755605

Bölüm 8

EKRANDAN SÖZE, METİNDEN ANLAMA: ORTAOKUL TÜRKÇE EĞİTİMİNDE ÇOKLU OKURYAZARLIK VE ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA DİL BECERİLERİNİN YENİDEN İNŞASI

Kadriye SERİNDAĞ[1]
Tugay AKBULUT[2]

GİRİŞ

Dil, bireyin yalnızca düşüncelerini ifade etmesini sağlayan bir iletişim aracı değil; aynı zamanda bilgiyi anlamlandırmasının, çevresiyle etkileşim kurmasının ve yeni anlamlar üretmesinin temel yollarından biridir. Bu nedenle dil eğitiminin niteliği, bireyin akademik gelişiminin yanında toplumsal ve kültürel yaşama katılımıyla da yakından ilişkilidir. Türkçe eğitimi açısından düşünüldüğünde öğrencinin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, yalnızca Türkçe dersinin sınırları içinde değerlendirilebilecek bir amaç değildir. Bu beceriler öğrencinin diğer öğrenme alanlarına erişimini ve gündelik yaşamdaki iletişim yeterliğini de doğrudan etkilemektedir. Bununla birlikte dil becerilerinin kullanıldığı ortamlar önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Geçmişte öğrencinin okul ortamında karşılaştığı bilgi kaynaklarının başında ders kitapları, basılı eserler, öğretmen anlatımı ve sınıf içi iletişim gelirken günümüzde bunlara dijital platformlar, çevrim içi videolar, elektronik kitaplar, sosyal medya içerikleri, podcastler, bilgi görselleri ve etkileşimli uygulamalar eklenmiştir. Ekran okuma eylemi klasik okumanın yerine geçmiştir. Dolayısıyla çağdaş öğrencinin metin dünyası yalnızca sözcük ve cümlelerden oluşan doğrusal metinlerden meydana gelmemektedir. Görsel, işitsel, yazılı ve dijital göstergelerin aynı içerikte buluşabildiği çok katmanlı yapılar giderek daha görünür hâle gelmektedir (Özdemir, Karaçoban & Efendioğlu, 2025).

[1] Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, kadriyeserindag@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-5792-2902

[2] Öğr. Gör., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, tugayofnigde@gmail.com, ORCID iD: 0009-0002-7889-5687

DOI: 10.37609/akya.4416.c21147

Bu nedenle geleceğin Türkçe eğitimi için temel yaklaşım şu düşüncede özetlenebilir: Teknoloji öğrencinin yerine düşünmemeli; öğrencinin daha bilinçli okumasına, daha eleştirel sorgulamasına ve daha özgün üretmesine aracılık etmelidir.

KAYNAKÇA

Akkaya, N., & Çıvğın, H. (2021). Türkçe eğitiminde yapay zekâ. *The Journal of International Education Science*, *8*(29), 308-322.

Can, D. & Günaydın, Y. (2025). Okuryazarlık türleri açısından Türkçe dersi öğretim programı ile Singapur ana dili öğretim programı. *Journal of History School*,79, 5862-5880.

Cope, B., & Kalantzis, M. (2009). "Multiliteracies": New literacies,

Can, D. & Günaydın, Y. (2026). The role of literacy types in societal development. *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 27(1), 119-147.

new learning. *Pedagogies: An International Journal, 4*(3), 164–195. https://doi.org/10.1080/15544800903076044

Facione, N. (2000), Critical thinking and clinical judgment. Available on-line from (December 12, 2005) California Academic Press: http://www.calpress.com/resource.html

Günaydın, Y., & Başaran, M. (2022). The predictive power of reading comprehension, attitude toward sciences, test technique, and science subject matter knowledge in predicting pisa scientific literacy test total score. *Participatory Educational Research*, 9(6),206-220. https://doi.org/10.17275/per.22.136.9.6

Günaydın, Y. & Yiğit, A. (2025). Dil bilgisi öğretiminde yapay zekâ tabanlı uygulamaların kullanımı. Ahmet Zeki Güven (Ed.) *Türkçe eğitiminde yapay zekânın kullanımı* (137-151) Ankara: Pegem Akademi.

Kara, Ö. T. & Akbulut, T. (2025).Türkçe öğretiminde yaklaşım ,strateji, yöntem ve teknikler ile ilgili sorunlar. Bahadır Gülbahar (Ed.) *Türkçe eğitiminin güncel sorunları* (s.151-172) Ankara: Eğitim Yayınevi.

Kara, Ö. T., & Furtun, S. (2023). Türkçe öğretiminde yapay zekâ kullanımı. B. Gülbahar, M. Gün, & İ. Kaya (Eds.), *Türkçe öğretiminde teknoloji kullanımı* (359–379). Eğitim Yayınevi.

Kara, Ö. T., & Furtun, S. (2025). Türkçe öğretiminde kullanılabilecek yapay zekâ destekli araçlar ve uygulamalar. A. Z. Güven (Ed.), *Türkçe eğitiminde yapay zekânın kullanımı* (pp. 153–171). Pegem Akademi.

Karagöl, E., & Yıldırım, D. (2025). Türkçe eğitiminde yapay zekâ kullanımı: Türkçe eğitimcileri yapay zekâ hakkında ne düşünüyor?. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *13*(2), 356-374.

Lee, S. J., & Kwon, K. (2024). A systematic review of AI education in K-12 classrooms from 2018 to 2023: Topics, strategies, and learning outcomes. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 6*, 100211. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100211

Liu, X., & Zhong, B. (2024). A systematic review on how educators teach AI in K-12 education. *Educational Research Review,* 45, 100642. https://doi.org/10.1016/j.edurev.2024.100642

Long, D., & Magerko, B. (2020). What is AI literacy? Competencies and design considerations. In *Proceedings of the 2020 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 1–16). Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/3313831.3376727

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (5, 6, 7 ve 8. sınıflar).* Millî Eğitim Bakanlığı.

Ng, D. T. K., Leung, J. K. L., Chu, S. K. W., & Qiao, M. S. (2021). Conceptualizing AI literacy: An exploratory review. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 2*, 100041. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2021.100041

Özdemir, O., Karaçoban, F., & Efendioğlu, A. (2025). Improving students' reading comprehension performance in elementary schools: The impact of various multimedia animation types. *Reading & Writing Quarterly, 41*(4), 326-342. https://doi.org/10.1080/10573569.2024.2435889

Park, J. (2025). A systematic literature review of generative artificial intelligence (GenAI) literacy in schools. *Computers and Education: Artificial Intelligence, 9*, 100487. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2025.100487

The New London Group. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review, 66*(1), 60–92. https://doi.org/10.17763/haer.66.1.17370n67v22j160u

UNESCO. (2023). *Guidance for generative AI in education and research.* UNESCO. https://doi.org/10.54675/EWZM9535